

6. Sebevraždy podle způsobu provedení

Mezinárodní klasifikace nemocí (a příčin smrti), která třídí sebevraždy podle způsobu provedení, je zhruba v desetiletých intervalech revidována. Kromě skutečných změn ve struktuře sebevražd podle způsobu provedení ovlivňují tedy přesné srovnání v dlouhodobějším časovém úseku i změny klasifikace. Přes toto konstatování je však možno z existujících údajů srovnání základní charakteristik a změn struktury i za delší období odvodit.

Současná klasifikace, to je její 10.revize, která je v ČR používána od roku 1994, uvádí v podkapitole nazvané „Úmyslné sebepoškození“ 25 způsobů provedení sebevraždy (označeny jsou kódy X60-X84 - viz příloha). Pro další text byly některé kódy sloučeny do skupin a ty jsou zde komentovány.

Jednoznačně nejrozšířenějším způsobem provedení sebevraždy je trvale oběšení (uškrcení, zadušení). Pojmenování tohoto způsobu je v jednotlivých revizích velmi podobné a dá se předpokládat, že totožné (nebo téměř totožné) bylo i obsahové vymezení. V období první republiky činil podíl na celku ve většině roků více jak polovinu, pod tuto hranici klesal jen v nemnoha rocích a malou měrou. Po válce podíl narůstal a v roce 1954 poprvé převýšil 60 %. I když v některých následných časových úsecích se podíl opět snížil, od 90. let se znovu vrátil k hodnotám okolo 60 % a po většinu let se na tomto podílu udržuje. Údaj roku 2005 (64,3 %) je dosud zcela největší. Dvě poslední pětiletá období mají souhrnný podíl téměř stejný.

S velkým odstupem za výše uvedeným způsobem následují sebevraždy zastřelením, otravou a skokem s výše (označení je uvedeno přesně dle 10.MKN). Vyjmenované čtyři způsoby zahrnují přibližně 90 % procent všech sebevražd.

V souhrnu za zkoumané období došlo proti předchozímu pětiletí ke změně na druhém a třetím pořadí, když sebevraždy zastřelením převýšily otravy. Změna nastala již v roce 1999 – v posledních dvou letech však došlo k výraznému snížení podílu sebevražd zastřelením a to z dosavadního maxima v roce 2003 z 11,9 % na 8,9 % v roce 2005 a v tomto roce bylo opět více sebevražd otravou. Zda se však jedná jen o nahodilý výkyv nebo změnu trvalejší ukáží až další roky. I přes určité zvýšení podílu sebevražd zastřelením od poloviny 90. let nejsou údaje nynějšího období hodnotami v historii největšími. V celém předválečném období a v poválečné části 40.let byly hodnoty větší – ve třech letech první republiky byly dokonce nad 20 %.

U třetí skupiny příčin sebevražd – otrav došlo v posledních letech k poklesu počtu i podílu, což platí jak pro srovnávaná pětiletí, tak pro většinu jednotlivých roků. U sebevražd otravou jsou nejvíce patrné změny v dostupnosti látky či předmětu potřebného k provedení sebevraždy. V předválečném období byl podíl většinou pod současnými hodnotami. Po válce však nastal vzestup, výrazný byl hlavně v 60. letech až k maximální hodnotě 31,5 % z celkových sebevražd v letech 1969-1972. Současná klasifikace člení otravy i podrobněji – za roky 2001-2005 připadá na sebevraždy léky a léčivy téměř dvě třetiny z celkových otrav a čtvrtina na otravy plyny. Až do konce 80. let byla nejčastějším způsobem otrava plynem používaným v domácnosti, od počátku 90. let to byla již otrava pevnou nebo kapalnou látkou. Dříve velmi četné otravy plynem používaným v domácnosti mají podíl již jen malý, na což má rozhodující vliv změna plynu používaného v domácnosti - jedovatý svítiplyn byl nahrazen nejedovatým zemním plynem.

Poslední ze způsobů event. skupin způsobů provedení sebevraždy, kterých je za rok více jak 100 případů, je skok s výše. Proti předešlému pětiletému období se počet i podíl mírně zvýšil. Uvedený nárůst je pokračováním trendu trvajícím po celé období od roku 1919 – na počátku byly podíly většinou pod 1 %.

Zhruba stejný zůstal oproti předchozím pěti rokům počet i podíl sebevražd ostrým předmětem, přibýlo sebevražd skokem nebo lehnutím si před pohybující se předmět (zřejmě nejčastěji před vlak – klasifikace ale neumožňuje třídít podle druhu pohybujícího se předmětu).

Počet sebevražd podle způsobu provedení

Rok, období	Otrávením	Oběšením	Utopením	Zastřelením	Ostrým předmětem	Skokem s výše	Skokem nebo lehnutím si před pohyb.se předmět	Ostatní	Celkem
2001	163	930	43	193	57	148	42	47	1 623
2002	162	929	21	164	63	124	31	40	1 534
2003	181	999	25	205	55	154	44	56	1 719
2004	152	981	25	159	45	134	44	43	1 583
2005	152	1 005	26	139	49	117	42	34	1 564
2001-2005	810	4 844	140	860	269	677	203	220	8 023

I když v předchozím textu konstatujeme změny počtů nebo podílu jednotlivých způsobů nebo jejich skupin, přesto vývoj v jednotlivých letech není s trendem celého období shodný a dochází k poměrně velkým výkyvům. Tak např. v roce 2003 byl zaznamenán u sebevražd zastřelením největší počet za dobu platnosti nynější mezinárodní klasifikace (205 případů) a v roce 2005 počet nejnižší (139 případů). Údaj roku 2003 za sebevraždy skokem s výše (154) je třetí největší v uvedeném dvanáctiletém období, ale údaj roku 2005 zcela nejmenší (117).

Mezi muži a ženami jsou ve způsobu provedení sebevraždy patrné výrazné rozdíly. U obou pohlaví je sice na prvním místě oběšení, ale zatímco u mužů tvoří téměř dvě třetiny všech sebevražd, u žen necelou polovinu. Na dalších pořadích podle četnosti je pak u mužů zastřelení, otrava a skok s výše, u žen je to otrava, skok s výše (oba způsoby s výrazně větším podílem než u mužů) a pak již s podstatně menším podílem než u předešlých způsobů, utopení.

V dlouhodobějším horizontu je u mužů možné rozeznat výraznější snížení sebevražd otrávením a nárůst sebevražd skokem nebo lehnutím si před pohybující se předmět. Na rozdíl od mužů u žen nedošlo ke snížení počtu sebevražd otrávením, ale naopak k mírnému zvýšení. Stejně jako u mužů se zvýšil počet sebevražd skokem nebo lehnutím si před pohybující se předmět.

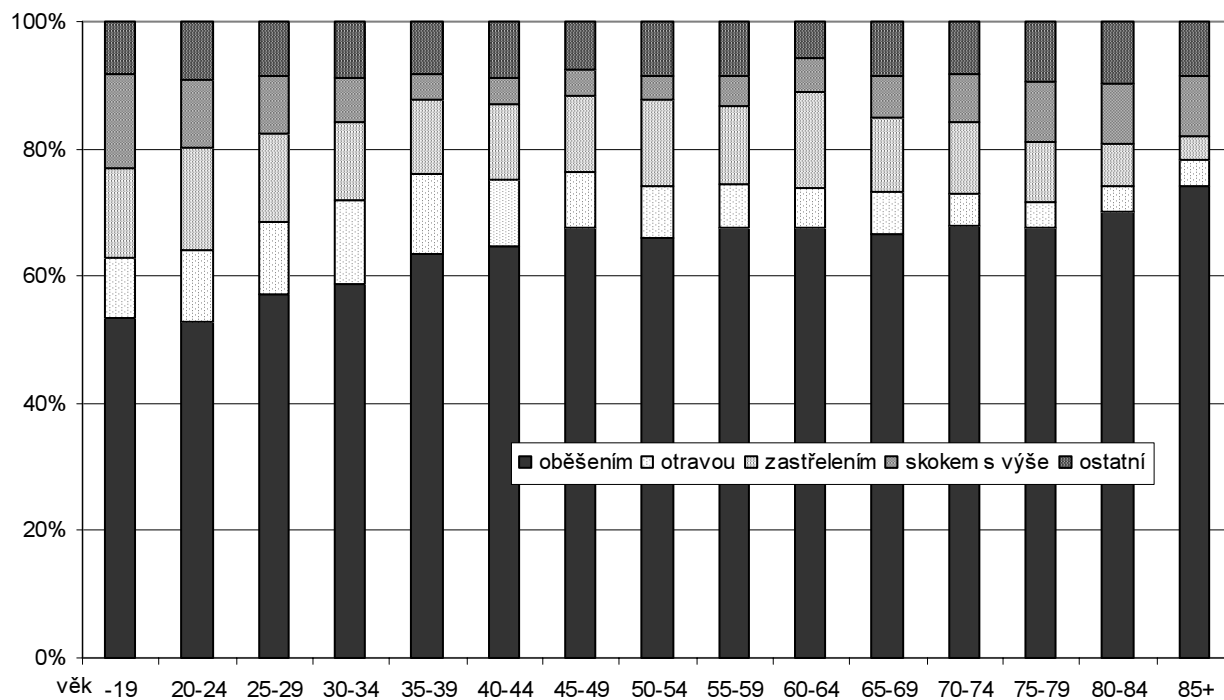
Struktura sebevražd podle způsobu provedení

Období									%
	Otrávením	Oběšením	Utopením	Zastřelením	Ostrým předmětem	Skokem s výše	Skokem nebo lehnutím si před pohyb. se předmět	Ostatní	
	celkem								
1996 - 2000	11,5	60,5	2,0	10,1	3,3	8,1	1,8	2,7	
2001 - 2005	10,1	60,4	1,7	10,7	3,4	8,4	2,5	2,8	
	muži								
1996 - 2000	9,1	64,7	1,1	12,3	3,1	6,0	1,6	2,0	
2001 - 2005	7,5	64,1	0,9	12,6	3,2	6,6	2,4	2,7	
	ženy								
1996 - 2000	20,2	45,6	5,5	2,4	3,9	16,0	2,5	4,0	
2001 - 2005	20,5	45,3	5,0	2,8	4,1	16,0	3,0	3,3	

K posouzení vztahu mezi věkem a použitým způsobem provedení sebevraždy byly sloučeny údaje za celé období platnosti současné MKN (to je od roku 1994), protože údaje jednotlivých let, ale i pětileté souhrny, podléhají velkým nahodilým výkyvům. Pro obě pohlaví platí, že podíl nejrozšířenějšího způsobu, to je oběšení, se zvyšujícím se věkem narůstá. Zároveň tedy platí, že v mladším věku je použití jiných způsobů sebevraždy než oběšením častější event. je v některých věkových skupinách i odlišné pořadí způsobů než je v souhrnu za muže či ženy.

Z dalších způsobů, které jsou zastoupeny početněji, již jen utopení u žen má s rostoucím věkem narůstající podíl. Podíl otrav má u mužů vrchol mezi 30-39 rokem věku, u žen o pět let později, pak již dochází k poklesu. Skok s výše je početný hlavně v nejmladším věku, to je do 19 roků - u mužů má druhé pořadí, u žen je to dokonce nejpočetnější příčina. Pak podíl s rostoucím věkem klesá a zvyšuje se opět od 55 roků. Zastoupení sebevražd zastřelením je u mužů poměrně vyrovnané do věku 65 roků, pak podíl klesá.

Struktura sebevražd mužů za roky 1994-2005 podle věku a způsobu provedení

Struktura sebevražd žen za roky 1994-2005 podle věku a způsobu provedení

